

De vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat heeft een aantal vragen en opmerkingen aan de Minister voor Klimaat en Energie voorgelegd over de brief van 2 september 2022 betreffende de geannoteerde agenda van de Energieraad op 9 september 2022.

De voorzitter van de commissie,
Agnes Mulder

De adjunct-griffier van de commissie,
Reinders

Inhoudsopgave	blz.
I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
II Antwoord / Reactie van de Minister	8

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de ingelaste Energieraad. Deze leden constateren dat het nog onduidelijk is wat de exacte agenda van deze Energieraad is en lezen dat de Minister verwacht dat er geen besluitvorming zal plaatsvinden. De leden van de VVD-fractie hebben nog wel enkele vragen.

De leden van de VVD-fractie vragen in de eerste plaats hoe het staat met de energiebesparing in Europa. Hoeveel energie is er bespaard door elke Europese lidstaat? Komt dit door beleid of simpelweg door de hoge prijzen? Ziet de Minister voorbeelden van succesvolle energiebesparingsmaatregelen in andere Europese lidstaten? Overweegt hij om een aantal hiervan ook in Nederland toe te passen?

De leden van de VVD-fractie constateren dat de vulling van de Europese gasopslagen voorspoedig gaat. Deze leden vragen of al gekeken wordt naar het beleid voor de volgende winter. De kans is groot dat we de huidige winter uitkomen met relatief lege gasopslagen en dat we alweer in een race tegen de klok komen voor de vulling van deze opslagen voor de daaropvolgende winter. Is de Minister voornemens om op korte termijn het benodigde wetsvoorstel voor de verplichte vulgraden van onze gasopslagen aan de Kamer te doen toekomen? Zo ja, wanneer? Zo nee, waarom wordt deze afspraak uit het coalitieakkoord niet voorspoedig opgepakt, gegeven de urgentie ervan?

De leden van de VVD-fractie onderstrepen de noodzaak om binnen de Europese Unie te bezien wat er mogelijk is om de volatiliteit van de energiemarkt te beperken. Daarvoor zijn er volgens hen geen taboes als dit helpt om onze huishoudens en bedrijven door de winter te laten komen. Tegelijkertijd onderschrijven deze leden de zorgen van de Minister over Europese prijsplafonds. Wat is het effect van het Spaanse prijsplafond geweest op hun energieverbruik dit jaar? Zou een prijsplafond op gas in Europa voor Nederland tot disproportionele kosten leiden, aangezien we ook fors (onder andere via stroom) exporteren naar buurlanden?

De leden van de VVD-fractie constateren dat eerder is aangegeven dat de gascrisis in Noordwest-Europa niet alleen kan worden opgelost door Europese lidstaten. Voor de levering van aardgas, maar ook voor onderlinge solidariteitsvraagstukken, zijn ook Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk van belang. Deze leden zijn van mening dat deze landen ook deel moeten nemen aan de discussie en dat het onderlinge beleid zoveel mogelijk op elkaar moet aansluiten. Is de Minister bereid om delegaties van Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk ook onderdeel te maken van de relevante beraadslagingen over de gascrisis? Zal hij daarvoor pleiten bij zijn Europese collega's?

De leden van de VVD-fractie stellen dat de energietransitie op bepaalde vlakken versneld moet worden, om versneld onafhankelijk te worden van Rusland op energiegebied. De Commissie zal daarvoor ruimte moeten bieden, zowel via het verkorten van procedures als door middel van meer

ruimte in het staatssteunkader. Deze leden zijn van mening dat daar nog onvoldoende op wordt ingezet door de Commissie. Hoe kijkt de Minister hiernaar? Zal hij hiervoor gaan pleiten bij de komende energieraad en bij zijn andere gesprekken in Brussel?

De leden van de VVD-fractie zien dat, naast de enorm hoge kosten voor huishoudens, ook een economische ramp ontstaat. Bepaalde sectoren kunnen niet meer produceren met de huidige energieprijzen en schakelen zichzelf af. Daarnaast concurreren veel van deze bedrijven met Chinese en Amerikaanse bedrijven die met fors lage energiekosten te maken hebben. Ziet de Minister ook een risico voor het wegvallen van volledige (industriële) sectoren naar China en de Verenigde Staten door aanhoudend hoge energiekosten? Welke sectoren lopen de grootste risico's? Wat zouden de effecten zijn van het afschakelen en uiteindelijk wegvallen van deze sectoren? Is de Minister bereid om ook dit vraagstuk in de komend Energieraad te agenderen?

De leden van de VVD-fractie horen vanuit verschillende gremia dat Nederland kansen onbenut laat die vanuit Brussel geboden worden om getroffen sectoren te ondersteunen. Kan de Minister aangeven welke mogelijkheden Brussel biedt tot het geven van steun aan getroffen sectoren? Welke Europese fondsen staan hiervoor ter beschikking? Maakt Nederland hier nu gebruik van? Zo nee, waarom niet en gaat de Minister dat zo snel mogelijk doen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de recente Europese ontwikkelingen op het gebied van energie en de geplande Energieraad op 9 september. Deze leden maken zich grote zorgen over de beschikbaarheid en betaalbaarheid van energie. Daarnaast hebben zij vernomen dat de Europese Commissie mogelijk een pakket aan maatregelen zal voorstellen dat ten eerste bestaat uit het reduceren van de vraag naar elektriciteit, ten tweede uit een cap op de prijzen voor elektriciteit die is opgewekt met technologieën met lage productiekosten (zoals hernieuwbare energie en kernenergie) en die door de hoge gasprijzen nu extreem veel winst opleveren, en ten derde uit het inzetten van de baten uit maatregel twee om maatregelen te financieren die de tarieven voor specifieke consumentengroepen verminderen. Deze leden verwelkomen een Europese aanpak om de crisis waar mogelijk te beteugelen, maar hebben hierover enkele vragen aan de Minister voor Klimaat en Energie.

De leden van de D66-fractie vragen of de Minister voor alle drie de punten kan aangeven in hoeverre deze haalbaar zijn in Nederland en Europa. Deze leden vragen de Minister ook om de effecten van de maatregelen te appreciëren op het gebied van de energieprijzen en op het gebied van CO₂-reductie en het tegengaan van klimaatverandering. Zij vragen de Minister ook om aan te geven of het hier gaat om tijdelijke of structurele maatregelen en om aan te geven of hij dit passend vindt.

De leden van de D66-fractie vragen ten aanzien van energiebesparing welke maatregelen het kabinet treft om, naast de vraag naar gas, ook de vraag naar elektriciteit te verminderen. Is de Minister voornemens de campagne «Zet ook de knop om» uit te breiden naar energie in den brede? Zo nee, waarom niet? Hoe kijkt de Minister naar aanvullende besparingsmaatregelen voor grootverbruikers om de leveringszekerheid voor huishoudens te borgen?

De leden van de D66-fractie achten een cap op prijzen voor elektriciteit interessant, maar hebben zorgen over de langetermijneffecten van zo'n maatregel op de energiemarkt. Verwacht de Minister marktverstoring door een prijschap, bijvoorbeeld doordat nieuwe investeringen in hernieuwbare energie vertraging oplopen? In hoeverre is deze maatregel tijdelijk? Hoeveel bedrijven worden geraakt door een dergelijke belasting en hoeveel schat de Minister dat een dergelijke maatregel oplevert? Daarnaast staan deze leden voor het principe «de vervuiler betaalt». Heeft de Minister zicht op de winsten die in de huidige crisis worden gemaakt door fossiele (takken van) energieproducenten? Zo nee, is hij bereid om dit te laten onderzoeken?

De leden van de D66-fractie delen de noodzaak voor lagere tarieven voor bepaalde consumentengroepen. Zij vragen de Minister of hij al een beeld heeft om welke groepen dit in Nederland gaat en of hij bereid is te onderzoeken of deze groepen nog voor het einde van het jaar ondersteund kunnen worden met de aangekondigde maatregel? Hoe zou dit vorm kunnen krijgen? Deze leden vragen zich ook af of het ontkoppelen van de gasmarkt en de elektriciteitsmarkt niet een effectievere oplossing is voor de consumententarieven voor elektriciteit, waarmee eventuele compensaties alleen nog voor de gasrekening nodig zijn. Ziet de Minister hiervoor mogelijkheden en wat zijn de voor- en nadelen?

De leden van de D66-fractie vragen of de Minister kan aangeven in hoeverre de huidige prijscrisis veroorzaakt wordt door een feitelijk tekort aan gas of dat er vooral sprake is van marktontwrichtende zaken zoals het tegen elkaar opbieden door verschillende landen om de gasopslagen te vullen? De leden van de D66-fractie merken op dat deze internationale crisis alleen met internationale afspraken bestreden kan worden. Zij pleiten voor meer Europese samenwerking op dit gebied. Kan de Minister aangeven hoe het staat met het REPowerEU-plan om gezamenlijk gas in te kopen? Welke kansen en risico's ziet de Minister in Europese afspraken voor een maximumprijs voor Russisch gas?

De leden van de D66-fractie zijn van mening dat het van belang is om nu al te anticiperen en passende maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat er op de middellange en lange termijn verbetering mogelijk is. De leden van de D66-fractie roepen de Minister daarom op om zich in te zetten voor meer Europese samenwerking in de energie- en prijscrisis en om nu al gezamenlijk te bezien wat er nodig is om de huidige situatie in de komende jaren te voorkomen. Zij verzoeken de Minister om in Europees verband te pleiten voor het verkennen van verschillende maatregelen hiervoor en deze nog dit jaar in een volgende bijeenkomst van de Energieraad te bespreken. Zij roepen de Minister ten slotte op om bij het aanpakken van deze crisis het belang van het tegengaan van klimaatverandering niet uit het oog te verliezen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie zijn erg bezorgd over de gevolgen van de energiecrisis in Europa voor huishoudens en voor bedrijven. Zij verwachten dat we een moeilijke winter tegemoet gaan. Het is daarom verstandig dat de Europese Commissie nadenkt over noodmaatregelen om de energiemarkt in bedwang te houden.

De leden van de CDA-fractie hebben ten aanzien van de maatregelen die nodig zijn geen taboes, maar het is van groot belang dat de maatregelen daadwerkelijk effectief zijn. We moeten voorkomen dat er maatregelen worden genomen die de situatie op de energiemarkt verergeren.

De leden van de CDA-fractie lezen in de (uitgelekte) «Non-paper on Emergency Electricity Market Interventions» een aantal benoemde en beoordeelde interventies. De Commissie komt tot drie componenten: de introductie van besparingsdoelstellingen voor elektriciteit (naast gas zoals nu), een prijslimiet voor «inframarginale» elektriciteitsproductie (zodat er geen buitensporige winsten worden gemaakt op elektriciteitsproductie uit technologieën die op dit moment goedkoper zijn dan elektriciteit uit aardgas) en de opbrengst hiervan kan ten goede komen aan retail-prijsinterventies.¹ De leden van de CDA-fractie vragen het kabinet hoe zij deze drie componenten waardeert. Wat is de effectiviteit en haalbaarheid op de korte termijn van deze voorstellen?

De leden van de CDA-fractie merken op dat er flinke winsten worden gemaakt door elektriciteitsproductie-installaties die vooraan in de merit order zitten (renewables, kernenergie, kolen). Hoe kijkt de Minister hier tegenaan? Is dit wenselijk of een vorm van marktfalen?

De leden van de CDA-fractie menen dat om de prijs van elektriciteit te dempen, de prijs van elektriciteit uit aardgas naar beneden zou moeten gaan. De leden van de CDA-fractie constateren dat de hoge gasprijzen dat nu verhinderen. Kan een ingreep in de prijs van elektriciteit uit aardgas (bijv. door een cap op deze prijs en/of een subsidie) een effectieve maatregel zijn?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA- en GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks- en PvdA-fracties willen dat er altijd eerst wordt gekeken naar besparing. In de non-paper die voorligt worden wettelijke verplichtingen hierover voorgesteld. Is de Minister bereid zich in te zetten voor deze verplichtingen? De Duitse toezichthouder stelt dat dit zou kunnen leiden tot lagere gasprijzen. Hoe ziet de Minister dit? Hoeveel zou de prijs naar beneden kunnen als heel de Europese Unie 15% bespaart? Kan de Minister een overzicht geven van hoe het in de Europese Unie staat met de vrijwillige 15% besparingsdoelstelling?

De leden van de GroenLinks- en PvdA-fracties willen voorkomen dat bruinkool en andere fossiele energiebronnen dankzij de huidige energiecrisis worden gestimuleerd en willen absoluut voorkomen dat de positie van fossiele energie blijvend wordt verstevigd. Hoe zet de Minister zich in om dit te voorkomen? Kan de Minister een inschatting delen over hoe de verschillende opties voor een pricecap uitwerken op prikkels voor energiebesparing en verduurzaming van de energiesector?

De leden van de GroenLinks- en PvdA-fracties vragen wat de inzet wordt van de Minister rondom de pricecap die naar verluidt wordt voorgesteld, waarbij winsten van andere energiebronnen dan gas worden afgeroomd. Deelt de Minister de mening dat olie hier ook onder zou moeten vallen? Kan er een pricecap op Russisch gas worden ingevoerd? Welke vormen van een pricecap zijn mogelijk en hoe kunnen deze praktisch worden uitgevoerd? Gaat de Minister instemmen met het doorvoeren van een prijsplafond (pricecap) op elektriciteit die is opgewekt uit andere bronnen dan gas? Aan welke overheden zou dit ten goede komen? Is de Minister het ermee eens dat de inkomsten hieruit ten goede moeten komen aan huishoudens die dit het hardste nodig hebben? Is de Minister van plan om hier in Europees verband op aan te sturen? Zijn er andere manieren dan

¹ Euractiv, 2 september 2022, «LEAK: The EU's emergency measures to tackle rising electricity prices» (<https://www.euractiv.com/section/energy/news/leak-the-eus-emergency-measures-to-tackle-rising-energy-prices>).

een pricecap om de *merit order* te beïnvloeden en ervoor te zorgen dat de gasprijs niet de energieprijs bepaalt? Hoe kunnen we de woekerwinsten die worden gemaakt door olie- en gasmaatschappijen zoals Shell en Saudi Aramco afromen? Wordt hier in Europees verband op ingezet? Gaat de Minister ook aandacht vragen voor de rol van mogelijke speculatie en manipulatie op de (derivaten)energiemarkt?

De leden van de GroenLinks- en PvdA-fracties maken zich grote zorgen over de energiesituatie komende winter. Deze leden missen de urgentie bij het kabinet, Deze urgentie wordt wel door andere lidstaten in Europa worden uitgedragen. Hoe beoordeelt de Minister de huidige situatie? Wat is het worstcasescenario voor aankomende winter? Waar moet Nederland zich op voorbereiden? Komt er een steviger besparingsplan? Is de Minister bereid zich in te zetten voor een gecoördineerd Europees plan voor het afsluiten van bedrijven wanneer er een fysiek tekort aan gas ontstaat? Wie bepaalt wanneer er gas uit de voorraden op de markt wordt gebracht? Hoe wordt voorkomen dat bedrijven niet strategisch gas in de voorraad laten zitten om zo een hogere opbrengst te realiseren?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie zijn van mening dat bij het maximeren van de energieprijzen gezocht moet worden naar een vorm die alleen gericht is op de armste huishoudens en kleine bedrijven. Tegelijkertijd dient prioriteit gegeven te worden aan de energietransitie en besparings- en isolatiemaatregelen. De leden van de PvdD-fractie zijn namelijk van mening dat armoede en het omvallen van kleine bedrijven moet worden voorkomen en dat de huidige ineenstorting van het fossiele energiesysteem alle reden geeft om de energietransitie door te zetten. De leden van de PvdD-fractie willen in herinnering brengen dat het altijd de bedoeling was om de prijzen voor fossiele brandstoffen te verhogen, om verduurzaming en besparing te stimuleren ten faveure van duurzame bronnen. Wat daarbij noodzakelijk was, en waarvoor te weinig aandacht was vanuit de overheid, was degelijk flankerend verduurzamings- en besparingsbeleid aan de vraagkant, waardoor er niet alleen maar aan de aanbodkant iets zou veranderen. Omdat kabinetten de energietransitie vooral aanvlogen vanuit de aanbodkant en tegelijkertijd te weinig deden om de vraag naar fossiele brandstoffen te verminderen, is de vraag naar fossiele brandstoffen blijven bestaan. Daarbij schiet het kabinet vooral in een fossiele reflex door onduurzame fossiele bronnen (uit vaak onstabiele en dubieuze regimes) te vervangen door andere fossiele bronnen. Niet alleen zijn verduurzamings- en besparingsmaatregelen financieel niet haalbaar voor iedereen, maar het is ook nog steeds zo dat het huidige fossiele systeem ervoor zorgt dat dit soort maatregelen ook op andere manieren te weinig toegankelijk zijn voor mensen die op zich wel de financiële draagkracht zouden hebben. Er is bijvoorbeeld onvoldoende technisch personeel opgeleid en veel mensen vallen ook tussen wal en schip als het gaat om subsidiëring van de energietransitie. Kan de Minister dit bevestigen? Is de Minister bereid om dit ook uit te dragen tijdens de extra Energieraad van 9 september om de andere Ministers hiervan bewust te maken? Is hij bereid om uit te dragen dat niet alleen de armste mensen tegemoetgekomen moeten worden, maar dat er ook iets moet veranderen aan de fossiele structuren die een rem zetten op de energietransitie?

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie maken zich ernstig zorgen over de actuele ontwikkelingen op de gas- en elektriciteitsmarkt en de gevolgen daarvan voor huishoudens en de energietransitie. Zij willen de Minister

graag enkele punten meegeven. De urgentie is groot, maar ingrijpen moet wel verstandig gebeuren.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van de voorstellen van de Europese Commissie om de prijs van elektriciteit en gas te ontkoppelen. Zij zien dat elektriciteit in steeds grotere mate lokaal opgewekt en verbruikt wordt, terwijl de gasmarkt nog sterk wordt bepaald door Europa en internationale afhankelijkheden. Ontkoppeling past bij deze ontwikkeling. Zij hebben nog enkele vragen. Deze leden vragen welk effect ontkoppeling gaat hebben op het functioneren van het Europese emissiehandelssysteem (EU ETS)? De voorzitter van de Europese Commissie heeft de lidstaten opgeroepen in te grijpen in de energiemarkt, maar zal vooralsnog de Europese ontkoppeling van elektriciteit en gas niet realiseren, in ieder geval niet voor deze winter. Ook het Nederlandse wetsvoorstel voor ontkoppeling is pas in 2023 klaar. Welke mogelijkheden zijn er om deze voorstellen op zowel Europees als Nederlands niveau naar voren te halen?

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben vernomen dat een Europese cap de energieprijzen wordt besproken. Deze leden zouden de Minister een aantal vragen willen meegeven. Een pricecap werkt alleen met rantsoenering, zeker voor de energie-intensieve sectoren. Hoe wil de Europese Commissie de rantsoenering vormgeven? Het kabinet is tegen een Europese pricecap. Wat zijn de voor- en nadelen van zo'n Europese cap? Wat is het alternatief bij een niet-functionerende markt? Hoe gaat een pricecap op een geliberaliseerde retailmarkt als de onze functioneren? Wat zijn de gevolgen en hoe kunnen die gevolgen worden gemitigeerd? Hoe ziet het voorstel eruit, hoe wordt het gefinancierd en heeft dit gevolg voor de afdrachten? Wat doet een pricecap met de prikkel voor landen om te voorzien in eigen, CO₂-neutrale, energievoorziening, zoals Duitsland, en het afsluiten van de kerncentrales?

De leden van de ChristenUnie-fractie maken zich tot slot zorgen over de impact van deze disruptie van de markt op de energietransitie en de investering in duurzame energie en warmte. Heeft de Minister daar hier en in Europa voldoende aandacht voor? Hoe staat het met de uitvoering van de motie-Grinwis en Erkens over een tijdelijke correctieregeling duurzame warmte in het leven roepen (Kamerstuk 29 023, nr. 322), en de motie-Grinwis en Erkens over een oplossing voor aardwarmteprojecten die in de knel dreigen te komen door de huidige maximale SDE++-realisatietermijn (Kamerstuk 35 531, nr. 30) en motie-Grinwis en Erkens over maatwerkafspraken voor bestaande geothermieprojecten die de realisatietermijn dreigen te overschrijden (Kamerstuk 31 239, nr. 357).

Vragen en opmerkingen van het lid van de BBB-fractie

Het lid van de BBB-fractie heeft kennisgenomen van de agenda van de ingelaste Energieraad op 9 september en heeft hierover nog enkele vragen.

Het lid van de BBB-fractie vraagt aandacht voor het feit dat een aantal lidstaten van de Europese Unie het Europese Staatssteunkader en de crisisreserve van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) al maximaal benut en hun telers met passende maatregelen voor de stijgende energieprijzen in de (glas)tuinbouw ondersteunen. Dit leidt tot oneerlijke concurrentie op de interne markt doordat de kostprijzen voor de Nederlandse teler fors hoger zijn dan die voor hun Europese concurrent. Het lid van de BBB-fractie vraagt het kabinet oneerlijke concurrentie te voorkomen en het steunpakket open te stellen voor snellere verduurzaming van de Nederlandse tuinbouw.

Het lid van de BBB-fractie is van mening dat de lage- en middeninkomens en de voor deze crisis financieel gezonde midden- en kleinbedrijven op de kortst mogelijke termijn financiële compensatie dienen te krijgen voor de exorbitant hoge energieprijzen. Gaat de Minister in de informele Energieraad inbrengen dat het instellen van een Europees borstellingsfonds voor deze categorieën een tussenoplossing zou kunnen zijn? Zo nee, waarom niet? Kan de Minister inbrengen of het ook mogelijk is handelaren van de energiemarkt te weren, en uitsluitend actoren op de energiemarkt toe te staan die zelf ook daadwerkelijk energie consumeren? Dit bijvoorbeeld ook in het kader van het hervormen van de elektriciteitsmarkt. Dit heeft als doel speculatie van onze energiebronnen als primaire levensbehoefte te temperen. Zou de Minister hierop een reactie willen geven? Het lid van de BBB-fractie denkt dat het zeker een goed plan is om de energieprijzen voor particuliere consumenten te reguleren en daarnaast heffingen op de energierekening te reduceren, conform de ideeën van het non-paper.

Het lid van de BBB-fractie vraagt tot slot of het mogelijk is een uitbreiding van het borgstellingskrediet te realiseren zodat dit glastuinbouwbedrijven op korte termijn de benodigde lucht geeft. Het lid van de BBB-fractie heeft grote zorgen over de impact van de gestegen energieprijzen op zowel burgers als bedrijven en wil de Minister oproepen om maximale inspanning te leveren te voorkomen dat we een groot deel van de mkb hierdoor kwijt zullen raken. Het uitbreiden van het borgstellingskrediet geeft glastuinbouwers ook toegang tot financiering om te verduurzamen. Bedrijven moeten immers financieel fit zijn om de energietransitie te maken.

II Antwoord / Reactie van de Minister